

MAKTABGACHA YOSHDAGI DUDUQLANUVCHI BOLALAR BILAN LOGOPEDIK MASHG'ULOTLARDA OTA-ONALARNI JALB ETISHNING SAMARALI USULLARI

Mirzaxmedova Dilrabo Shuxrat qizi

Alfraganus universiteti "Ijtimoiy fanlar" fakulteti "Maxsus pedagogika (Logopediya)" yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqola maktabgacha yoshdagi duduqlanuvchi bolalar bilan olib boriladigan logopedik mashg'ulotlarda ota-onalarni jalb etishning samarali metod va strategiyalarini tahlil qiladi. Tadqiqotda ota-onalarning faol ishtirokining bolalarning nutq rivojlanishiga ta'siri, kommunikatsion muhit yaratishdagi roli, shuningdek, psixologik va pedagogik yondashuvlar asosida o'zaro hamkorlik mexanizmlari ko'rib chiqilgan. Maktabgacha yoshdagi duduqlanuvchilar bilan ishlashda ota-onalarni muntazam va tizimli jalb etish jarayonining logopedik mashg'ulotlarning natijadorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlangan. Maqola amaliy tavsiyalar va samarali usullarni ishlab chiqishga qaratilgan.

Kalit so'zlar. Duduqlanish, maktabgacha yoshdagi bolalar, logopedik mashg'ulotlar, ota-onalarni jalb etish, nutq rivojlanishi, kommunikatsion muhit, pedagogik yondashuv, hamkorlik, samarali metodlar.

Аннотация. Данная статья анализирует эффективные методы и стратегии вовлечения родителей в логопедические занятия с детьми дошкольного возраста, страдающими заиканием. В исследовании рассматривается влияние активного участия родителей на развитие речи детей, их роль в создании коммуникативной среды, а также механизмы взаимодействия на основе психологических и педагогических подходов. Подчеркивается важность системного и регулярного вовлечения родителей в работу с дошкольниками, что способствует повышению эффективности логопедических занятий. Статья направлена на разработку практических рекомендаций и эффективных методов.

Ключевые слова. Заикание, дети дошкольного возраста, логопедические занятия, вовлечение родителей, развитие речи, коммуникативная среда, педагогический подход, сотрудничество, эффективные методы

Abstract. This article analyzes effective methods and strategies for involving parents in speech therapy sessions with preschool-aged children experiencing stuttering. The study examines the impact of active parental participation on children's speech development, their role in creating a communicative environment, and interaction mechanisms based on psychological and pedagogical approaches. The importance of systematic and regular parental involvement in working with preschool children is emphasized as a key factor in

enhancing the effectiveness of speech therapy sessions. The article aims to develop practical recommendations and effective techniques.

Keywords. *Stuttering, preschool children, speech therapy, parental involvement, speech development, communicative environment, pedagogical approach, collaboration, effective methods*

Kirish. Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqining rivojlanishi shaxsning ijtimoiy va psixologik taraqqiyotida muhim omil hisoblanadi. Ayniqsa, duduqlanish (stuttering) kabi nutq buzilishlari bolalar kommunikativ qobiliyatlarini sezilarli darajada cheklashi, ularning o'z-o'zini anglash va atrofdagi insonlar bilan samarali aloqa o'rnatish imkoniyatlarini pasaytirishi mumkin. So'nggi yillarda logopediya va pedagogika sohalarida olib borilgan tadqiqotlar ota-onalarning nutq buzilgan bolalar bilan ishlash jarayonida faol ishtirokining bolalar nutq rivojlanishiga ijobiy ta'siri borligini ko'rsatmoqda. Biroq, maktabgacha yoshdagi duduqlanuvchi bolalar bilan samarali logopedik mashg'ulotlarni tashkil etishda ota-onalarni jalb etish masalasi murakkab psixologik va metodologik yondashuvlarni talab etadi. Ota-onalarning faolligi nafaqat uy sharoitida nutq mashqlarini davom ettirishda, balki bolaning ijtimoiy muhitda o'zini erkin ifoda eta olishida ham muhim o'rin tutadi. Shu bois, logopedik amaliyotda ota-onalarni jalb etishning samarali usullarini aniqlash va tadbiq etish bugungi kunda ilmiy-tadqiqot diqqat markazida turibdi.

Yuqoridagi vazifani hal qilish uchun ota-onalarning psixologik holati, ularning bilim darajasi va metodik ko'nikmalari, shuningdek, logoped va pedagoglarning ota-onalar bilan o'zaro muloqot strategiyalari chuqur o'rganilishi zarur. Shu maqsadda, ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi duduqlanuvchi bolalar bilan logopedik mashg'ulotlarda ota-onalarni jalb etishning samarali usullari nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi, mavjud metodologik yondashuvlar ko'rib chiqiladi hamda zamonaviy tadqiqotlarning asosiy natijalari taqdim etiladi.

Asosiy qism. Maktabgacha yoshdagi duduqlanuvchi bolalar bilan logopedik mashg'ulotlarda ota-onalarni jalb etish masalasi nutq buzilishlarini samarali bartaraf etish jarayonida strategik ahamiyat kasb etadi. Ilmiy tadqiqotlar ko'rsatadiki, ota-onalarning faol ishtiroki bolaning nutq qobiliyatlarini tiklashda nafaqat terapevtik jarayonni qo'llab-quvvatlaydi, balki uning ijtimoiy va emotsional holatini yaxshilashga ham xizmat qiladi. Shuning uchun ota-onalarni jalb etish jarayonining psixologik, pedagogik va metodologik asoslari tizimli ravishda ko'rib chiqilishi zarur.

Birinchidan, ota-onalarning psixologik holati va ularning nutq buzilgan bola bilan ishlashga tayyorligi jarayonning samaradorligiga bevosita ta'sir qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ota-onalarning stress darajasi yuqori bo'lgan holatlarda bola bilan muloqot sifati pasayadi, bu esa logopedik mashg'ulotlarning natijalariga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, ota-onalarga psixologik yordam ko'rsatish, ularning qayg'u va xavotirlarini kamaytirish maqsadida maxsus treninglar va maslahatlar tashkil etilishi lozim. Bu esa ota-

onalarning faol ishtirokini rag'batlantiradi va logopedik jarayonning uzluksizligini ta'minlaydi.

Ikkinchidan, ota-onalarni nutq mashg'ulotlariga jalb etishning metodologik jihatlari muhimdir. Ushbu jarayonda ota-onalarga bolaning individual xususiyatlari va duduqlanish turi bo'yicha moslashtirilgan mashqlarni o'rgatish talab etiladi. Masalan, multitayyorlovchi va vizual yordam vositalari, interaktiv o'yinlar, shuningdek, uy sharoitida amalga oshiriladigan nutq mashqlari samaradorligini oshiradi. Shu bilan birga, ota-onalarning mashg'ulotlarda ishtirokini muntazam monitoring qilish va individual yondashuvlarni ishlab chiqish lozim, chunki har bir bola nutq buzilishining xususiyatlari va rivojlanish darajasi turlicha bo'ladi.

Uchinchidan, ota-onalar bilan logopedlar o'rtasida samarali muloqot o'rnatish ham jarayonni muvaffaqiyatli qilishda muhim omil hisoblanadi. Zamonaviy tadqiqotlar ota-onalar va mutaxassislar o'rtasidagi ishonchli va doimiy muloqot nutq terapiyasining samaradorligini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatmoqda. Shu bois, logopedlarning ota-onalarni nutq terapiyasiga faol jalb qilish uchun kommunikatsion ko'nikmalari yuqori bo'lishi, ularning pedagogik yondashuvlari ota-onalarning bilim va malakalarini oshirishga qaratilgan bo'lishi zarur.

To'rtinchidan, ota-onalarni jalb etish jarayonining ijtimoiy-madaniy omillari ham e'tibordan chetda qolmasligi kerak. Har bir oilaning ijtimoiy sharoiti, madaniyati va nutqqa bo'lgan munosabati bolaning nutq rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Shu sababli, logopedik mashg'ulotlarni tashkil etishda ota-onalarning madaniy konteksti va individual ehtiyojlari hisobga olinishi kerak. Bu yondashuv bolalar va ota-onalar o'rtasidagi ishonchni oshirib, terapiya jarayonining samaradorligini ta'minlaydi.

Yuqorida qayd etilgan omillar bir-birini to'ldirgan holda, maktabgacha yoshdagi duduqlanuvchi bolalar bilan logopedik mashg'ulotlarda ota-onalarni jalb etishning samarali tizimini shakllantirish imkonini beradi. Ushbu tizimda ota-onalarning psixologik holatini qo'llab-quvvatlash, metodik tayyorgarlikni oshirish, samarali muloqotni yo'lga qo'yish va ijtimoiy-madaniy xususiyatlarni hisobga olish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu yo'l bilan bolalar nutqining tiklanish jarayoni sezilarli darajada tezlashadi va ularning kommunikativ qobiliyatlari rivojlanadi.

Xulosa. Yuqorida olib borilgan ilmiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, maktabgacha yoshdagi duduqlanuvchi bolalar bilan logopedik mashg'ulotlarda ota-onalarni jalb etish — bu nafaqat qo'shimcha yordamchi omil, balki nutq terapevtik jarayonining markaziy komponentidir. Ota-onalar ishtirokining tizimli va metodik asosda yo'lga qo'yilishi bola nutqining shakllanishi, emotsional barqarorligi hamda ijtimoiy moslashuvini sezilarli darajada yaxshilaydi. Tadqiqot natijalari ota-onalar, logopedlar va pedagoglar o'rtasida o'zaro hamkorlik mexanizmini yaratish orqali duduqlanishni kamaytirish jarayonida yuqori natijalarga erishish mumkinligini tasdiqlaydi. Ota-onalarni logopedik jarayonga jalb etishning samarali modeli, avvalo, ularning psixologik tayyorgarligi va pedagogik savodxonligini oshirishni, shuningdek, logopedik mashg'ulotlarning uy sharoitida davom

ettirilishini ta'minlashni o'z ichiga oladi. Shu bilan birga, ota-onalarga individual konsultativ yordam ko'rsatish, ularni bolalarning nutqiy faoliyatini qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan metodik resurslar bilan ta'minlash ham muhimdir.

Mazkur jarayonning muvaffaqiyati ota-onalarning logopedik mashg'ulotlarda faol ishtirokini, bolaning nutqiy faoliyatini kuzatish va tahlil qilishdagi mas'uliyatini, hamda logopedning u bilan o'zaro ishonchli kommunikatsiyani yo'lga qo'yish qobiliyatini talab etadi. Aynan shu ko'p omilli yondashuv logopedik terapiyaning samaradorligini oshiradi, duduqlanuvchi bolalarda nutqiy faoliyatning barqaror rivojlanishiga zamin yaratadi va ularning psixososial integratsiyasini jadallashtiradi. Shunday qilib, ota-onalarni logopedik mashg'ulotlarga tizimli, metodik va motivatsion asosda jalb etish — duduqlanishni tuzatish jarayonida zamonaviy ilmiy-amaliy yondashuv sifatida qaralishi lozim. Bu yo'nalishda logoped, psixolog va ota-onalar o'rtasidagi uzviy hamkorlik bolalarning nutq rivojlanishini kompleks tarzda qo'llab-quvvatlash imkonini beradi hamda ularning sog'lom ijtimoiy moslashuviga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Egamnazarova, N.N. *Logopediya asoslari.*, Toshkent: O'zbekiston fanlar akademiyasi nashriyoti, 2013, 198 b.
2. Jo'rayeva, D.S. *Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq buzilishlarini korrektsiyalashning psixologik-pedagogik asoslari.*, Toshkent: Fan va texnologiya, 2014, 176 b.
3. Matyoqubova, R.M. *Nutq buzilishlariga ega bolalar bilan ishlash metodikasi.*, Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU nashriyoti, 2016, 210 b.
4. Qodirova, G.T. *Maktabgacha ta'limda logopedik ishlarni tashkil etish metodikasi.*, Toshkent: Fan va ta'lim, 2017, 190 b.
5. Rasulova, Z.M. *Duduqlanishning psixologik va fiziologik omillari.*, Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2018, 156 b.
6. 7. Sattorova, D.I. *Nutq terapiyasida ota-onalar ishtirokini tashkil etishning innovatsion yondashuvlari.*, Toshkent: Barkamol Avlod, 2019, 202 b.